

A man with dark, messy hair and a beard is sitting on a concrete step outside a brick building. He is wearing a dark, heavy jacket and dark jeans. He has his head buried in his hands, looking down with a distressed expression. In the background, there is a brick building with a doorway and a window, and several bicycles parked on the sidewalk. The lighting is dim, suggesting dusk or dawn.

WIE IS HIER ONBEGREPEN?

Over gedrag dat niet in formulieren past, en over een samenleving die opnieuw moet leren verstaan

Abstract

Een essay over mensen die te snel verward, lastig of gevaarlijk worden genoemd — en over systemen die het verstaan soms zijn verleerd.

Peter Paul J. Doodkorte i.s.m. De Overkant & Verruim de Horizon

Info@doodkorte.nl

Wie is hier onbegrepen?

Over gedrag dat niet in formulieren past, en over een samenleving die opnieuw moet leren verstaan

Er zijn van die momenten waarop een straat, een portiek of een plein ineens kleiner lijkt te worden. Iemand schreeuwt, bonkt op een deur, gooit spullen naar buiten of loopt in zichzelf pratend door de wijk. Mensen deinzen terug. Gordijnen bewegen. Een telefoon wordt gepakt. Eerst door een buur, dan door een professional, later misschien door de politie. Nog voor iemand weet wat er werkelijk aan de hand is, heeft de situatie vaak al een naam gekregen. Overlast. Verward. Onveilig. Casus. Melding. Risico.

Dat snelle benoemen is begrijpelijk. Een samenleving moet kunnen reageren als mensen ontregelen, anderen schrik aanjagen of zichzelf dreigen te verliezen. Maar het is ook precies op dat moment dat iets wezenlijks op het spel staat. Want de woorden die wij kiezen, bepalen niet alleen hoe we kijken, maar ook hoe we handelen. En te vaak handelen we dan vanuit de behoefte aan ordening, niet vanuit de bereidheid om eerst te verstaan. Dat is precies de spanning die zichtbaar wordt in veel situaties van onbegrepen gedrag: niet alleen het gedrag van de ander is moeilijk te duiden, ook onze eigen reactie verradt hoe beperkt onze taal, onze systemen en soms ook onze verdraagzaamheid zijn geworden.

Wat onbegrepen lijkt, vraagt niet eerst om oordeel, maar om nabijheid.

De vraag is daarom niet alleen wat er met deze mensen aan de hand is. De vraag is ook wat er met ons aan de hand is, als wij gedrag dat afwijkt zo snel moeten vangen in categorieën, procedures en interventieroutes. In die zin gaat onbegrepen gedrag nooit alleen over individuen. Het gaat ook over

buurten, instellingen, professionals, beleidskeuzes en over de publieke moraal van een samenleving die wel inclusie bepleit, maar ontregeling vaak slecht verdraagt.

Wie alleen op gedrag reageert, mist vaak het verhaal eronder.

Dit essay volgt de lijn dat onbegrepen gedrag niet allereerst een kwestie is van correct labelen, maar van zorgvuldig kijken. Niet om risico's weg te praten, niet om lijden te romantiseren en ook niet om iedere grens te laten vervagen, maar om gedrag weer terug te plaatsen in het verhaal waaruit het is voortgekomen. Dat vraagt om een beweging die breder is dan een methodiek of samenwerkingsprotocol. Het vraagt om een andere ordening van zorg, veiligheid en bestuur. Of preciezer: om [de beweging van markt naar mens](#).

Een scène van ongemak

Het begint zelden in een beleidsnotitie. Het begint in de werkelijkheid van alledag. In een flat waar burens wakker liggen van geschreeuw. In een winkelstraat waar iemand steeds opnieuw uitvalt tegen voorbijgangers. In een gezin waar een jongere zich afsluit en daarna plotseling explodeert. In een wijk waar men vooral zegt dat iemand "zo raar doet", terwijl bijna niemand nog weet hoe het met diegene gaat. Onbegrepen gedrag verschijnt zelden als theorie. Het verschijnt als verstoring.

Verstoring doet iets met mensen. Wie naast iemand woont die nachtenlang onrust veroorzaakt, voelt niet alleen irritatie maar vaak ook angst, machteloosheid en soms schaamte over die gevoelens. Wie als professional als eerste wordt gebeld, voelt druk om te handelen. Wie als bestuurder of beleidsmaker naar dit soort situaties kijkt, zoekt al snel naar schaal, systeem, route en beheersbaarheid. Zo ontstaat bijna vanzelf een reflex van verkleining: wat complex en relationeel is, wordt vertaald naar datgene wat een organisatie aankan.

Daar is niets kwaadaardigs aan. Het is eerder een symptoom van hoe onze publieke infrastructuur is ingericht. Problemen worden opgeknipt tot hanteerbare deelproblemen, ondergebracht in loketten en voorzien van een verantwoordelijke ketenpartner. Alleen laat juist onbegrepen gedrag zich slecht zo opdelen. Wie op straat schreeuwt, doet dat niet in een enkel domein. Wie ontregelt, neemt zijn geschiedenis, armoede, trauma, verslaving, verlies, wantrouwen, schaamte en sociale context gewoon mee.

Achter ontregeling schuilt vaak een verhaal dat nergens meer terecht kan.

De scène van ongemak is daarom ook een scène van onthulling. Zij laat zien waar de samenleving sterk is, maar vooral ook waar zij fragmenteert. Juist daar begint de noodzaak om anders te kijken. Niet met minder realiteitszin, maar met meer diepte. Niet alleen vanuit wat zichtbaar escaleert, maar ook vanuit wat daaraan voorafging en wat eronder ligt.

Waarom 'onbegrepen' meer zegt dan 'verward'

Taal is nooit onschuldig. Jarenlang werd in beleid, media en praktijk veel gesproken over 'verward gedrag'. Inmiddels is op veel plaatsen de voorkeur verschoven naar 'onbegrepen gedrag', en dat is niet slechts een semantische nuance. Trimbos¹ benadrukt dat 'onbegrepen gedrag' een bredere en neutralere term is, die beter aansluit bij de praktijk omdat zij minder snel medicaliseert en stigmatiseert.

Dat verschil doet ertoe. 'Verward' suggereert al snel dat het probleem primair in iemands hoofd zit. Alsof er vooral iets mis is met de persoon en de rest van de wereld slechts last ondervindt van die ontregeling. 'Onbegrepen' legt de nadruk anders. Het maakt zichtbaar dat gedrag niet alleen vreemd kan zijn voor degene die het ziet, maar ook betekenis heeft die nog niet is ontsloten. Het woord bevat als het ware een uitnodiging tot bescheidenheid: misschien snappen wij nog niet wat hier gaande is.

Die verschuiving in taal opent een wezenlijk andere morele positie. Niet langer staat de afwijking centraal, maar de vraag naar betekenis. Wat probeert dit gedrag te zeggen? Welke nood, welke behoefte, welke geschiedenis, welke schaamte of welke overbelasting ligt hieronder? En ook: welke reacties van de omgeving houden dit gedrag in stand of maken het juist erger? Goede duiding vraagt dus niet alleen om kennis van psychiatrie, maar ook van levenslopen, sociale omstandigheden en relationele dynamiek.

Dat betekent niet dat elk gedrag begrijpelijk wordt in de zin van aanvaardbaar, of dat gevaar zou moeten worden gerelativeerd. Het betekent wel dat duiding voorafgaat aan reductie. Pas wanneer gedrag eerst als boodschap, signaal of beschermingsstrategie wordt onderzocht, ontstaat ruimte voor passende interventie. Zonder die stap vervalt de praktijk al snel in een reflex waarin gedrag wordt benoemd voordat het is beluisterd.

Achter gedrag schuilen verhalen, verliezen en stapelingen

De neiging om gedrag los te zien van context is groot. Dat komt misschien ook omdat context zelden in één oogopslag zichtbaar is. Geschreeuw hoor je direct. Schulden niet. Wantrouwen zie je soms pas als iemand voor de zoveelste keer geen deur opendoet. Een psychose wordt sneller herkend dan een geschiedenis van afwijzing. Toch laten kennisbronnen over onbegrepen gedrag telkens hetzelfde zien: zelden is er één oorzaak. Veel vaker is er sprake van een stapeling van psychische kwetsbaarheid, bestaansonzekerheid, eenzaamheid, middelengebruik, relationeel verlies, dak- of thuisloosheid, beperkte participatiekansen en eerdere ervaringen waarin hulp tekortschiet of te laat komt.

Juist die stapeling maakt situaties zo weerbarstig. Wie de huur niet meer kan betalen, slecht slaapt, achterdochtig is geworden, sociaal geïsoleerd leeft en ondertussen ook middelen gebruikt, komt niet vanzelf uit bij één logische ingang. Voor professionals kan dat frustrerend zijn, omdat het stelsel juist gebouwd is op afbakening. De ene voorziening is er voor behandeling, de andere voor wonen, weer een andere voor schulden, veiligheid of overlast. Voor de betrokkene zelf lopen die werkelijkheden echter in elkaar over.

---

¹ Het Trimbos-instituut is het landelijk Nederlands kennisinstituut voor geestelijke gezondheidszorg, verslavingszorg en maatschappelijke zorg.

Daarin ligt ook een ongemakkelijke waarheid besloten: onbegrepen gedrag is niet alleen een zorgthema, maar ook een sociaal en bestuurlijk vraagstuk. Trimbos noemt nadrukkelijk armoede, bestaansonzekerheid, werkloosheid, dakloosheid, individualisering, afnemende tolerantie en stigmatisering als factoren die psychosociale problematiek kunnen verergeren of doen escaleren.

Dat betekent dat gedrag soms niet alleen onbegrepen is omdat de persoon ontregeld raakt, maar ook omdat de samenleving de condities waarin dat gebeurt uit beeld heeft laten verdwijnen.

Wie dat serieus neemt, kan niet volstaan met de vraag welke interventie iemand nodig heeft. Dan komt ook de vraag op welke verliezen eraan voorafgingen. Verlies van werk. Verlies van woning. Verlies van relatie. Verlies van gezag over het eigen leven. Verlies van vertrouwen in instanties. Verlies van een plek waar iemand nog als mens wordt gezien in plaats van als risico of dossier. Gedrag wordt dan minder een afwijking die moet worden weggewerkt, en meer een taal van ontregeling die om vertaling vraagt.

Hoe systemen gedrag te snel vertalen naar route, risico of product

Wanneer mensen ontregelen, ontregelt vaak ook de samenwerking om hen heen. Niet omdat betrokken professionals onwillig zijn, maar omdat ieder systeem zijn eigen logica heeft. De geestelijke gezondheidszorg kijkt naar diagnostiek, behandeling en veiligheid. Gemeenten kijken naar toegang, financiering en verantwoordelijkheid. De politie kijkt naar openbare orde, veiligheid en acute hanteerbaarheid. Woningcorporaties kijken naar leefbaarheid en wooncontinuïteit. Welzijn kijkt naar relaties, sociale basis en buurtkracht. Elk perspectief is begrijpelijk, maar gezamenlijk kunnen zij ook een versnipperd beeld opleveren.

Precies daar ontstaat de systeemreflex. Gedrag wordt niet eerst vertaald naar betekenis, maar naar route. Waar hoort deze persoon thuis? Onder welke wet valt dit? Is er een titel voor zorg? Is er een veiligheidskader nodig? Welke organisatie is aan zet? Die vragen zijn op zichzelf legitiem, maar worden problematisch wanneer zij de eerste en belangrijkste vragen worden. Dan verandert een mens in een verdeelvraagstuk.

Onbegrepen gedrag begint vaak waar samenhang ophoudt.

In de praktijk is dat geregeld zichtbaar. In de ene casus schuift de geestelijke gezondheidszorg naar de verslavingszorg omdat middelengebruik op de voorgrond staat, terwijl de verslavingszorg juist terugverwijst vanwege psychiatrische ontregeling.

In een andere situatie wordt een buurtconflict gelezen als overlastprobleem, terwijl onder de oppervlakte twee kwetsbare levens elkaar in een voortdurende stresslus houden. Elders wordt niet-meewerken geïnterpreteerd als onvoldoende motivatie, waar het net zo goed kan gaan om opgehoopt wantrouwen of de onmogelijkheid om nog aan de systeemvoorwaarden te voldoen.

De marktlogica van het sociaal domein heeft die neiging tot opknippen eerder versterkt dan verminderd. Wie werkt met producten, beschikkingen, afgebakende prestaties, schurende verantwoordelijkheden en financiële schotten, loopt het risico om juist datgene kwijt te raken wat in complexe situaties het belangrijkste is: tijd, continuïteit, relationele nabijheid en gedeeld

eigenaarschap. Dan wordt zorg correct georganiseerd, maar niet werkelijk passend. Dan is er wel aanbod, maar geen bedding. Wel procedure, maar geen richting. Wel contactmomenten, maar te weinig relatie.

Vier casussen als spiegels

De man die vooral overlast heette

In een kleine stad woont een man van midden veertig al jaren alleen in een appartement aan een drukke straat. Buurtbewoners kennen hem van geschreeuw, slaande deuren, nachtelijke onrust en een dreiging die moeilijk te peilen is. In registraties verschijnt hij als overlastgever, als veelpleger van kleine incidenten, als iemand die niet meewerkt. Achter dat beeld gaat een opeenstapeling schuil van verslaving, psychische ontregeling, isolement en diep wantrouwen tegen hulp.

Jarenlang komt geen enkele organisatie echt verder dan zijn deurbel. De ggz wijst op het middelengebruik, de verslavingszorg op de psychiatrie, de omgeving op het gevaar, en zo groeit de kans dat de man uiteindelijk eerder in het strafrecht belandt dan in een volgehouden zorgrelatie. Pas wanneer professionals uit zorg en veiligheid samen een doorlopend plan maken, inclusief tijdelijke beveiligde opvang, ambulante begeleiding, vaste gezichten en duidelijke afspraken, keert de beweging langzaam.

Wat hier zichtbaar wordt, is dat overlast vaak het zichtbare topje is van veel dieper liggende ontregeling. Niet de afwezigheid van expertise was het probleem, maar het ontbreken van samenhang. De doorbraak kwam niet door harder ingrijpen alleen, maar doordat verschillende partijen zich niet langer afvroegen wie van hen formeel aan zet was, maar wat deze man nodig had om niet verder af te glijden.

De burens die elkaars ontregeling werden

In een wijk waar relatief veel mensen wonen met psychische kwetsbaarheden loopt het tussen twee burens steeds verder op. Een man ervaart stress en onveiligheid door nachtelijke onrust, bezoek en onvoorspelbaarheid naast hem. De jonge vrouw naast hem voelt zich op haar beurt bekeken, aangesproken en begrensd. Voor de buitenwereld lijkt het op een burencflict. In werkelijkheid versterken twee kwetsbaarheden elkaar zodanig dat de spanning steeds sneller oploopt.

De eerste reflex is begrijpelijk: er moet worden begrensd, bemiddeld of gehandhaafd. Maar pas wanneer buurtwerk, begeleiding, woningcorporatie en de bewoners zelf met elkaar in gesprek gaan, verschuift het perspectief. Niet de vraag wie gelijk heeft, maar wat ieder nodig heeft om zich veilig te

voelen, wordt leidend. Er komen concrete afspraken, korte evaluatietermijnen en vooral een onderling gesprek dat er nooit eerder echt was geweest.

Deze casus laat zien dat onbegrepen gedrag in de wijk niet altijd draait om één “drager” van het probleem. Soms ontstaat ontregeling juist in de wisselwerking tussen mensen, verwachtingen en stress. Dan is het onvoldoende om alleen de vermeende veroorzaker te corrigeren. Dan moet ook de relationele ruimte tussen mensen worden hersteld.

Niet ieder mens past in het systeem, maar ieder mens past wel in de samenleving.

De vrouw die niet meewerkte

Een alleenstaande vrouw van begin vijftig is bij meerdere instanties bekend. Zij mist afspraken, opent regelmatig de deur niet en reageert soms fel wanneer professionals onverwacht verschijnen. In dossiers wordt zij beschreven als grillig, zorgmijndend en moeilijk te benaderen. Maar wie langer aanwezig blijft, ontdekt een geschiedenis van verlies, teleurstelling en herhaalde ervaringen waarin hulp vooral iets was wat weer verdween of haar opnieuw beoordeelde.

De systeemreactie is voorspelbaar: intake, traject, voorwaarden, afsluiten als de medewerking uitblijft. Daarmee wordt haar terugtrekgedrag telkens opnieuw als onwil gelezen. Pas wanneer een klein team kiest voor vaste contactpersonen, bezoek op haar tempo en gesprekken die niet beginnen met de hulpvraag maar met haar dagelijks leven, verandert iets wezenlijks. Achter de weigering blijkt vooral angst te zitten: angst om opnieuw teleurgesteld te worden, angst om de controle kwijt te raken, angst voor een taal die over haar spreekt zonder haar te horen.

Deze casus maakt zichtbaar dat “niet meewerken” soms vooral betekent dat iemand het huidige hulpformat niet meer kan verdragen. Niet omdat er geen nood is, maar omdat de route naar hulp zelf al te veel spanning oproept. Wie alleen op respons stuurt, ziet dat niet. Wie nabij genoeg komt, soms wel.

De buurvrouw voor wie de straat bang werd

In een galerijflat woont een vrouw die in rustige perioden nauwelijks opvalt, maar tijdens ontregeling luid schreeuwt, mensen beschuldigt en midden in de nacht op deuren bonkt. Omwonenden zijn niet alleen geïrriteerd, maar ook daadwerkelijk bang. Tegelijk weet bijna niemand wat er aan de hand is of wie men kan bellen wanneer het mis dreigt te gaan. Dat informatievacuüm vergroot het wantrouwen in de straat.

Professionals werken ieder vanuit de eigen rol: behandeling, woonbegeleiding, leefbaarheid, veiligheid. Toch ontstaat er geen rust, mede omdat de omgeving te weinig wordt meegenomen in wat verantwoord wonen of terugkeren vraagt. Na een opname komt zij tijdelijk terug zonder heldere communicatie met omwonenden, en precies daar verdampst het resterende vertrouwen. Uiteindelijk volgt een verhuizing naar een woonvorm dicht bij behandeling en begeleiding.

Deze casus laat zien dat onbegrepen gedrag niet alleen relationeel is tussen professional en cliënt, maar ook tussen cliënt en omgeving. Buren zijn geen decor. Zij dragen soms zwaar mee aan overlast,

spanning en onzekerheid, en verdienen daarom niet alleen geruststelling achteraf maar erkenning en duidelijke informatie vooraf, voor zover dat zorgvuldig en verantwoord kan.

Wat echt helpt

Wie de casussen naast elkaar legt, ziet dat de oplossing zelden begint bij méér systeem en vrijwel altijd bij beter verstaan. Dat klinkt zacht, maar is in werkelijkheid een stevige professionele opgave. Verstaan vraagt om tijd, nabijheid, volharding en de bereidheid om niet te snel tevreden te zijn met de eerste verklaring. Het vraagt ook om gezamenlijke beeldvorming, precies zoals kennisbronnen over onbegrepen gedrag benadrukken: kijken naar levensverhaal, lichamelijke en psychische factoren, sociale omstandigheden, uitlokkende en beschermende factoren, en vooral het samenbrengen van verschillende perspectieven tot een gedeeld beeld.

Wat helpt, is allereerst nabijheid. Niet in de sentimentele betekenis van altijd aardig of grenzeloos beschikbaar zijn, maar als professionele presentie. De boodschap: wij blijven in beeld, ook als het moeilijk wordt. In meerdere praktijkvoorbeelden blijkt juist die volharding doorslaggevend: vaste gezichten, terugkomen na een mislukte poging, niet alleen reageren op crisis maar ook aanwezig zijn in de stillere uren ertussen.

Wat daarnaast helpt, is duiding. Niet ieder onbegrepen gedrag vraagt dezelfde aanpak, maar vrijwel elk gedrag vraagt een poging om de betekenis ervan te begrijpen. Welke angst, welke overprikkeling, welke schaamte, welke onvervulde behoefte, welke trigger zit eronder? En net zo belangrijk: wat doet de omgeving zelf dat onbedoeld escalerend werkt? Wie die vragen overslaat, komt misschien wel tot snel handelen, maar zelden tot wijs handelen.

Verder helpt samenwerking, mits die niet blijft steken in overleg. De praktijkvoorbeelden uit zorg- en veiligheidscontexten laten zien dat domeinoverstijgende samenwerking pas waarde krijgt wanneer die wordt vertaald naar één koers, één maatwerkplan, korte lijnen en expliciete afspraken over wie wat doet. Niet alleen zorg en veiligheid, maar ook welzijn, woningcorporaties, naasten en soms vrijwilligers of ervaringsdeskundigen horen daarin thuis.

En tenslotte helpen wonen en bestaanszekerheid. Het is moeilijk herstellen in een leven zonder rust, zonder geld, zonder perspectief of zonder plek waar je werkelijk kunt blijven. De rijksoverheid verbindt de aanpak van verward of onbegrepen gedrag daarom ook nadrukkelijk aan bestaanszekerheid en gezamenlijke verantwoordelijkheid. Wie gedrag losmaakt van wonen, inkomen en dagelijkse structuur, behandelt vaak symptomen terwijl de bodem verder verzakt.

Van route en risico terug naar relatie, context en verstaan.

Wat dit vraagt van overheid, politie, ggz, ervaringsdeskundigen, familie en buurt

Overheden

Van overheden vraagt dit allereerst bestuurlijke eerlijkheid. Onbegrepen gedrag is niet op te lossen met één regeling, één inkoopafpraak of één ketenoverleg. Het vraagt regie over domeinen heen,

voldoende passende woon- en zorgplekken, ruimte voor outreachend werken en financiering die niet alleen productie beloont maar ook relationele continuïteit mogelijk maakt.

Gemeenten en rijk hebben bovendien de verantwoordelijkheid om bestaansonzekerheid niet als achtergrondruis te behandelen. Wanneer armoede, schulden, woningnood en sociaal isolement medebepalend zijn voor escalatie, dan is sociaal beleid niet aanvullend op de aanpak van onbegrepen gedrag, maar er integraal onderdeel van.

Politie

Voor de politie vraagt dit om een dubbel bewustzijn. Enerzijds is er de taak om te begrenzen en veiligheid te waarborgen waar nodig. Anderzijds ziet de politie vaak als eerste dat achter incidenten een mens schuilgaat die al veel langer uit beeld aan het raken is. Juist daarom zijn korte lijnen met zorg en welzijn, gezamenlijke duiding en de mogelijkheid om niet alles direct te criminaliseren van groot belang.

De praktijk laat zien dat de politie niet alleen een sluitstuk van escalatie hoeft te zijn, maar soms ook een schakel in vertrouwen kan worden, mits zij niet uitsluitend optreedt als drager van dwang. Samen optrekken, zichtbaar zijn, duidelijke afspraken maken en tegelijk de mens blijven zien: dat vraagt vakmanschap dat verder gaat dan handhaving alleen.

GGZ

Van de geestelijke gezondheidszorg vraagt dit dat zij beschikbaar blijft zonder alles te willen medicaliseren. De Nederlandse ggz benadrukt zelf dat onbegrepen gedrag uiteenlopende oorzaken kan hebben en dat passende ondersteuning daarom varieert van crisiszorg tot langdurige begeleiding, beschermd wonen en samenwerking met andere domeinen.

Voor de ggz ligt hier een dubbele opgave. Enerzijds specialistisch en zorgvuldig blijven waar psychiatrische ontregeling of ernstig nadeel speelt. Anderzijds niet doen alsof behandeling op zichzelf voldoende is wanneer wonen, verslaving, schulden, netwerkverlies of een onhoudbare leefomgeving mede het probleem vormen. Goede ggz werkt dus niet alleen in de behandelkamer, maar ook in verbinding met de leefwereld.

Een loket kan verwijzen, maar alleen nabijheid kan werkelijk verstaan

---

Ervaringsdeskundigen

Ervaringsdeskundigen brengen iets in wat systemen zelf moeilijk kunnen produceren: doorleefde herkenning, taal voor schaamte, kennis van wat hulp wel en niet met iemand doet, en gevoeligheid voor de momenten waarop iemand formeel wel in zorg is maar relationeel al lang is afgehaakt. Hun rol is daarom niet symbolisch, maar wezenlijk.

Zij kunnen helpen bij casusreflectie, bij de inrichting van toegang, bij training van professionals en bij het vertalen van ingewikkelde systeemtaal naar menselijke aanspreekbaarheid. In een beweging van

markt naar mens hoort ervaringskennis niet aan de rand van het proces, maar midden in de gezamenlijke duiding.

Familie

Familieleden en naasten zijn vaak de eersten die verschuivingen zien en de laatsten die hun zorg opgeven. Tegelijk worden zij in de praktijk nog te vaak pas betrokken wanneer de crisis al ver is gevorderd, of ervaren zij dat privacy en systeemgrenzen elk betekenisvol gesprek blokkeren. Toezicht en praktijkkennis benadrukken juist hoe belangrijk betere samenwerking met naasten en heldere informatie-uitwisseling is.

Dat vraagt om een andere houding. Familie is niet alleen context of extra informatiebron, maar vaak drager van levenskennis, geschiedenis en herstelmogelijkheden. Wie hen alleen ziet als emotionele factor of als hinderlijke meedenker, doet zowel de betrokkene als de naasten tekort.

Buurtgenoten

Buurtgenoten verdienen in dit verhaal een serieuze plaats. Niet alleen als melders van overlast of als publiek dat gerustgesteld moet worden, maar als mensen die mee samenleven in de concrete werkelijkheid van ontregeling, kwetsbaarheid en nabijheid. In praktijkvoorbeelden uit de wijk blijkt dat bewoners vaak meer kunnen dan gedacht, mits er een goede achtervang is en zij weten waar zij terecht kunnen.

Dat vraagt om samenlevingsopbouw. Om ontmoetingsplekken, om vrijwilligers en buurtverbinders, om training en vooral om professionals die niet alleen naar de wijk verwijzen, maar er zelf ook deel van uitmaken. Onbegrepen gedrag wordt dan niet iets wat “de instanties” moeten oplossen terwijl de buurt wacht, maar een gedeelde opgave waarin mensen leren hoe nabijheid, begrenzing en compassie samen kunnen gaan.

Van markt naar mens

Misschien is dat uiteindelijk de scherpste les van onbegrepen gedrag: dat het ons confronteert met de grenzen van een samenleving die veel heeft georganiseerd, maar niet altijd goed meer weet hoe zij nabij moet blijven. We hebben routes, loketten, zorgvormen, interventies, handreikingen en samenwerkingsafspraken. En toch voelen veel mensen zich pas gezien wanneer iemand eindelijk niet vraagt waar zij thuishoren, maar wat er met hen gebeurd is.

Van markt naar mens begint waar we stoppen met afschrijven.

De [beweging van markt naar mens](#) betekent in dit verband niet dat systemen onbelangrijk zijn. Zonder systemen geen bescherming, geen financiering, geen zorg, geen veiligheid. Maar systemen moeten weer dienend worden aan de bedoeling. Niet eerst de vraag onder welke wet iemand valt, maar wie deze mens nodig heeft. Niet eerst sturen op afbakening, maar op samenhang. Niet eerst ordenen en daarna misschien begrijpen, maar eerst verstaan om pas daarna zorgvuldig te kunnen ordenen.

Daarmee verschuift ook het morele perspectief. Onbegrepen gedrag is dan niet langer vooral iets wat van sommige mensen is, maar ook iets wat zichtbaar wordt in de ruimte tussen mens en omgeving, tussen kwetsbaarheid en oordeel, tussen leefwereld en stelsel. De vraag wordt dan niet alleen hoe we ontregeling bestrijden, maar ook hoe we voorkomen dat mensen pas aandacht krijgen wanneer zij voor zichzelf of anderen te veel zijn geworden.

]

Misschien is dat de werkelijke opgave. Niet een samenleving worden zonder ongemak, zonder conflict of zonder ontregeling. Maar wel een samenleving die niet meteen wegkijkt, wegduwt of wegorganiseert zodra gedrag lastig, luid of onbeheersbaar wordt. Een samenleving die het onderscheid weer leert maken tussen begrenzen en afschrijven. Tussen ingrijpen en reduceren. Tussen ordenen en verstaan. Pas daar, in dat verschil, begint menselijkheid opnieuw.

Wie is hier onbegrepen?

Over gedrag dat niet in formulieren past, en over een samenleving die opnieuw moet leren verstaan

Wat wij onbegrepen gedrag noemen, is zelden los verkrijgbaar. Achter de onrust op straat, de spanning in een portiek of de escalatie aan de keukentafel schuilen vaak verhalen van verlies, psychische kwetsbaarheid, armoede, wantrouwen en afbrokkelende verbinding. Toch reageren systemen vaak eerst met ordenen: een melding, een route, een risico-inschatting, een loket.

Dit essay keert die volgorde om. Aan de hand van geanonimiseerde casussen laat het zien dat onbegrepen gedrag niet alleen vraagt om zorg of veiligheid, maar om nabijheid, duiding, samenwerking, wonen en bestaanszekerheid. Daarmee is dit ook een essay over wat er gevraagd wordt van overheden, politie, ggz, ervaringsdeskundigen, familie en buurtgenoten. Niet meer systeem als eerste reflex, maar een beweging van markt naar mens: van beheersen naar begrijpen, van ordenen naar verstaan.